

कोवळे काहीतरी...

- डॉ. मनोज भाटवडेकर

अशा मुलांची बुद्धिमत्ता चांगली असते. त्यांची वाचन- लेखन- गणित यापैकी काही किंवा सर्व कौशल्यं कमी विकसित असतात. आईनस्टाईन, एडिसन यांनाही ही समस्या होती.

“तुम्ही सांगितल्याप्रमाणे त्याच्या चाचण्यांचे सर्व रिपोर्ट्स आणले आहेत आम्ही. पण आता बघते तर नवीनच समस्या निर्माण झालीय. गेल्या आठवड्यापासून तो शाळेतच गेला नाहीए तो. नाहीच जायचं म्हणतो. शाळेची वेळ झाली की रडायला सुरुवात करतो. आम्ही त्याला नेहमी सांगतो- तू एवढा मोठा नऊ वर्षाचा झालास, नि मुलगा असून मुलीसारखा रडतोस काय? असं म्हटलं की त्याला राग येतो. मग त्याची सगळी नाटकं सुरु होतात. हे फेक, ते फेक, हे आपट, ते आपट. हल्ली एक दिवसाआड मारही खातो आमचा. आमची सहनशक्ती संपतेय असं वाटतंय.”

“ठीक आहे. मी बोलतो त्याच्याशी आधी. मग आपण सविस्तर बोलू.”

मुळात त्याची अभ्यासविषयक समस्या घेऊन त्याचे आईवडील गेल्या आठवड्यात आले होते- तो बुद्धीने चांगला आहे, त्याला तोंडी सगळं येतं पण वाचनात आणि लिखाणात चुका करतो, किती वेळा सांगितलं तरी त्याच त्याच चुका पुन्हा पुन्हा करतो, त्यामुळे मार्क जातात, शाळेने अनेकदा याविषयी तक्रारी केल्या आहेत वगैरे वगैरे. त्याच्या बुद्धीची चाचणी आणि वाचन- लेखनाच्या चाचण्या करून घेण्याचा सल्ला देण्यात आला होता. आज सर्व रिपोर्टसुनिशी आईवडील आणि मुलगा हजर होते. आज त्याचा चेहरा निस्तेज दिसत होता. डोळे सशासारखे भेदरलेले होते. गेल्या वेळचं हसू पूर्णपणे लोपलं होतं. डोक्यावर प्रचंड ओझं ठेवल्यासारखा तो आखडून खुर्चीत बसला होता.

“हे बघ. तुला खूप भीती वाटतेय असं तुझा चेहरा सांगतोय. तू जर तुझ्या भीतीबद्दल मोकळेपणाने बोललास तर मला जास्त चांगल्या प्रकारे तुला मदत करता येईल. तुला जे वाटतं ते सांग. त्यात चूक, बरोबर- काही नाही.”

त्याच्या डोळ्यांत पाणी जमा होऊ लागलं होतं. त्याने अपराधी चेह-याने ते घाईघाईने पुसण्याचा प्रयत्न केला.

“तुला रडू येणं अगदी साहजिक आहे. इथे रडलं तरी चालतं. त्याची लाज वाटायचं काही कारण नाही.”

या वाक्यावर त्याचं मुश्किलीने रोखून धरलेलं रडू बाहेर फुटलं . सुमारे पाच मिनिटं रडल्यावर त्याला हलकं वाटलं असावं .

“मला शाळेत नाही जायचं . मला टीचरची खूप भीती वाटते .”

“काय केलं टीचरने?”

“आमच्या परीक्षेचे पेपर मिळाले . मला इंग्लिशमध्ये खूप कमी मार्क मिळाले . टीचरने सगळ्या मुलांसमोर दोन पेपर धरले . एक- सगळ्यात जास्त मार्क मिळवलेल्या मुलीचा आणि माझा . म्हणाल्या- बघा दोन टोकाचे पेपर... एक सगळ्यात सुंदर आणि एक सगळ्यात वाईट . टीचर पेपर माझ्या हातात देताना एकदम ओरडल्या माझ्या अंगावर- पुढच्या वेळी मला सुधारणा दिसली पाहिजे . काय स्पेलिंगज लिहिलीएत... आणि हे अक्षर तुला तरी वाचता येतंय का? मला चष्मा लागेल तुझा पेपर वाचून . हे ऐकून सगळी मुलं माझ्याकडे बघून हसली .”

“तुला खूप वाईट वाटलं असेल हे ऐकून . अपमान झाल्यासारखं वाटलं असेल . रागही आला असेल .”

“हो . मला नाही जायचं शाळेत .” पुन्हा डोळ्यांतून पाणी वाहू लागलं होतं .

“मला एक सांग . तुला कधी कधी स्वतःचाच राग येतो का?”

“नेहमीच . मला काही येत नाही . मी एकदम बुद्दू आहे असं वाटतं .”

“असं तुला कोण म्हणतं?”

“आई, बाबा, वर्गातली मुलं . सगळीजणं मला तेच म्हणतात .”

“समजा एखाद्याला शंभर लोकांनी गाढव म्हटलं तर त्याला असं वाटायला लागेल का रे, की आपल्याला शेंपूट आलंय?”

या वाक्यावर मात्र त्याला मनापासून हसू आलं .

“तू बुद्दू तर नाहीसच . उलट तुझ्या चाचण्यांचे रिपोर्ट्स असं सांगताहेत की तुझी बुद्धी उत्तम आहे . तुझ्या बाबतीत वाचन आणि लेखन या दोन गोष्टींच्या बाबतीत अडचण आहे . त्या बाबतीत तुला नक्की आपण मदत करू शकतो .” बुद्धी चांगली असल्याची बातमी त्याच्यासाठी सुखद धक्का देणारी होती! त्याच्या डोळ्यांत चमक दिसायला लागली होती .

“मला अजिबात आवडत नाही लिहायला . वाचायला आवडतं थोडंसं . मला सायन्सची मोठी पुस्तकं वाचायला आवडतात . पण त्यात चित्रं पाहिजेत .” आता त्याच्या चेह-यावर थोडंसं हसू दिसायला लागलं होतं . मघाचा निस्तेजपणा कमी झाला होता . रडून हलकं झाल्याचा, व्यक्त व्हायची संधी मिळाल्याचा तो परिणाम होता .

“हे बघ . तुला अभ्यासात कमी मार्क का मिळतात ते आपल्याला कळलेलं आहे . आता त्यावर उपाय करणं आपल्या हातात आहे . पण मला त्यासाठी तुझी मदत हवी आहे . तू जर म्हटलंस की मी शाळेत जाणारच नाही किंवा मी अभ्यासच करणार नाही तर आपल्याला काहीच करता येणार नाही . याउलट तू जर ठरवलंस की आपण मेहनत करणार आणि मदतही घेणार- तर तू नक्की पुढे जाऊ शकशील . मी तुझ्या शाळेसाठीही एक पत्र देणार आहे . त्यात लिहिणार आहे तुला शिक्षकांनी कशी मदत करायची ते . आता तू ठरव . तुला मागे राहायचं की पुढे जायचं ते .”

“पुढे जायचं . मी जाणार शाळेत .” या ठरावावर लगेच हातमिळवणी झाली!

चाचण्यांचे रिपोर्ट्स त्याच्या पालकांच्या समोर मांडल्या मांडल्या त्यांची प्रतिक्रिया होती, “बुद्धी चांगली आहे आणि मार्क मिळत नाहीत, याचा अर्थ तो आळशी आहे असाच होतो की नाही?”

अशा विधानानंतर आपण काहीही बोलण्याआधी एक श्वास पूर्ण घेऊन तो सोडला तर त्याचा आपल्याला फायदा होतो!

“अर्थातच नाही . तुम्ही हे नीट समजून घेणं आवश्यक आहे . त्याची एकंदरीत बुद्धिमत्ता चांगली आहे याचा अर्थ त्याची आकलनक्षमता चांगली आहे . वाचन आणि लेखन या दोन कौशल्यांसाठी याव्यतिरिक्त आणखी काहीतरी लागतं . लिहिणं ही क्रिया विलक्षण गुंतागुंतीची आहे . मेंदूच्या दोन अर्धगोलांमधला समन्वय यासाठी आवश्यक असतो . शब्दाचं दृश्य स्वरूप(त्याचं स्पेलिंग) आणि श्राव्य स्वरूप(त्याचा उच्चार) यांची मेंदूत योग्य ती सांगड घातली जाते . तिथून हातांचे स्नायू नियंत्रित करणा-या मेंदूच्या भागाला संदेश दिले जातात . त्यानंतर आपण तो शब्द लिहितो . कठीण शब्दांच्या बाबतीत ही प्रक्रिया जास्तच गुंतागुंतीची होत जाते . एकासारख्या दिसणा-या किंवा सारखे उच्चार असणा-या शब्दांच्या बाबतीत वाचताना किंवा लिहिताना गोंधळ होऊ शकतो . तुम्ही ‘तारे जमीनपर’ सिनेमा बघितला होतात का?”

“हो ना . बाईSS किती रडले होते मी तो सिनेमा बघताना! त्या मुलाला कुणी समजूनच घेत नाहीत...”

“तुमच्या मुलाच्या बाबतीत काय वेगळं घडतंय? त्यालाही ‘अध्ययन अक्षमता’ किंवा ‘लर्निंग डिसऑबिलिटी’ आहे . त्यात त्याचा काहीच दोष नाही . अशा मुलांची बुद्धिमत्ता चांगली असते . त्यांची वाचन-लेखन- गणित यापैकी काही किंवा सर्व कौशल्यं कमी विकसित असतात . आईनस्टाईन, एडिसन यांनाही ही

समस्या होती . त्यांनाही त्यांच्या शालेय आयुष्यात शिक्षकांनी निकालातच काढलं होतं . आपली सर्व शिक्षणपद्धती फक्त लिखाणाला महत्त्व देते ही दुर्दैवाची गोष्ट आहे . तुमच्या मुलाला तुम्ही नुसतं समजून घेणं महत्त्वाचं नाही तर त्याच्या बाजूने उभं राहिलं पाहिजे . विशेषतः संवेदनहीन शिक्षकांशी मुकाबला करावा लागेल . त्याची ही कौशल्यं विकसित करण्यासाठी वेगळ्या शिक्षकांची मदत त्याला द्यावी लागेल . पुढे त्याला बोर्डाच्या परीक्षेत खास सुविधा मिळू शकतात . याविषयीची सविस्तर माहिती प्रत्येक शाळेकडे असते . तुम्ही आणि शिक्षक मिळून शिक्षण पूर्ण होण्यासाठी त्याला भक्कम आधार द्यायला हवाय . तर त्याचा न्यूनगंड कमी व्हायला मदत होईल . तुमचा हा प्रवास आता कुठे सुरू होतोय . तुमची संवेदनशीलता तुम्ही प्रत्यक्ष कामाला लावायला हवीय .”

मुलांबरोबर काम करताना नेहमी कविवर्य शंकर वैद्यांच्या या ओळी आठवतात-

“कोवळे काहीतरी वाटेवरी या भेटते

टाकताना पाउले त्याला जपावे लागते”!

या ओळी प्रत्येक पालकाने आणि शिक्षकाने आपल्या अंतःकरणात कोरून ठेवायला हव्या आहेत!
